

New York New York New York

Elsker man byen, bliver det ikke meget bedre end Reuel Goldens nye store fotobog og den opdaterede udgave af Kenneth Jacksons leksikon om 'the City'.

MARCUS RUBIN
USA-KORRESPONDENT, NEW YORK

New York er ikke bare en by. Det er et begreb, en sindstilstand, et mylder af kreativitet, kaos og mennesker presset sammen på et lille areal i det nordøstlige USA.

Men det er - også - et overvældende fysisk sted, som man aldrig bliver færdig med.

Uanset hvor meget og hvor mange gange man har været her, eller hvor længe man har boet her, bliver det aldrig kedeligt at lade fødderne styre dagen og bare vandre ud og opleve byen i al dens uendelige mangfoldighed og konstante foranderlighed. Men, men: Vi kan jo ikke alle konstant være i New York. Verden er - heldigvis - større, men savner man byens berusende brus, er der heldigvis råd for det.

Forfatteren og fotoredaktøren Reuel Goldens nye fotobog, 'New York: Portrait of a City', er en fuldkommen vidunderlig substitut for den virkelig metropolis, et bogstavligt talt tungt værk - mere end 3 kilo ifølge køkkenvægten - som man kan fortabe sig i i timevis.

Billederne er grupperet i kronologiske kapitler, og at bladde gennem det monumentale værk er derfor både en visuel oplevelse og en rigt illustreret USA-historie; mange af de allermost fascinerende billeder er fra fotografiets barndom.

Det tidligst kendte foto af New York er stort set så langt fra den nuværende pulserende storby, som man overhovedet kan komme: et overraskende klart billede af en ydmyg gård i Brooklyn fra 1840'erne. Det hele er umådeligt forhutlet, et sølle træ og to mænd med høj hat står foran huset, der er krakeleret og mest af alt minder om et fattigt dansk husmandssted.

Byen var et særdeles anderledes sted dengang og ikke kun i Brooklyn. Nord for Central Park var Sixth Avenue så sent som i 1870'erne en grusvej med hestevogne, en landevej, der lige så godt kunne have ligget mellem Kolding og Haderslev.

Et skønt sigende billede fra perioden er John S. Johnstons foto af skøjtebanen i Central Park foran den berømte Dakota-bygning fra slutningen af 1800-tallet. Søen myldrer af nydelige mænd på skøjter, i sort jakke og hat, enkelte med deres fruer, mens huset står i ensom majestæt bag dem og understreger, hvor langt fra alting 72. gade var.

Allerede dengang var byen naturligvis meget andet end landsbyer og legepladser for det bedre borgerskab. Det legendariske slumkvarter Five Points, der blev udødeliggjort i Martin Scorseses film 'Gangs of New York', så vitterlig meget skummelt ud og minder med sine tætte gader og træhuse mest af alt om en lille Western-by.

Den danske Jakob Riis' såkaldte 'Bandit Roost'-billede derfra viser en gruppe meget ubehageligt udseende mænd og giver et uhyre klart indtryk af, det ikke var et sted til en søndagstur.

Det var en anden verden

Det var en tid, hvor man på Coney Island kunne forlyste sig med at se på spædbørn i kuvøser ('Infant Incubators with Living Infants', som reklamerne lokkede med), hvor immigranter sad med tomme trætte øjne på Ellis Island, og hvor dele af Lower East Side mindede mere om et østeuropæisk *shtetl* (en jødisk landsby) end en international storstad.

Og det er just den slags billeder, der er det virkelig fascinerende ved Goldens udvalg. Mange af fotografierne er selvsagt

umådeligt flotte, fra Edward Streichens legendariske billede af Flatiron-bygningen i skumringstid, Alfred Stieglitz' foto af en hestevogn, som kæmper sig op ad Fifth Avenue i snestorm eller Margaret Bourke-Whites rent grafisk utrolig flotte billede af en lodsbåd ved kajen i det nedre Manhattan.

Men det er de historiske og anderledes billeder, man virkelig fænges af. Et billede fra Coney Island, hvor Newsreel-overskriften udråber nyheden om, at Danmark er blevet invaderet, mens folk går upåvirkede forbi nedenfor.

Et billede fra depressionen af en elegant bil med et håndskrevet skilt i vinduet: '100 dollar for denne bil. Tabte alt på børsen. Må have kontanter'. De fattige arbejdere ved suppekøkkenerne og billederne af slumbyerne, der dukkede op i Central Park og fik den berømte park til at minde om en palæstinensisk flygtningelejr.

Og det var langt fra kun 30'erne, der var dystre. 'Mean Streets' er betegnelsen for perioden fra 1966 til 1987. En tid, hvor New York var ved at gå under af kriminalitet og elendighed og nedbrudte subway-tog overmalet med graffiti, nedbrændte bygninger i Bronx, affald på gaden, pornobutikker og gadeludere på Times Square.

Man ser billedet af den lukkede og fuldkommen forfaldne bar på toppen af Chrysler-bygningen og udsigten gennem dens kuppelformede vinduer og undrer sig over, hvordan et så indlysende fantastisk sted kan forfalde.

Generelt er New York naturligvis en vældig fotogen by, og det er den visuelle skønhed og umådelige mangfoldighed, der er bogens store charme. En glitrende storby, set fra hundredvis af vinkler, men stadig lige fascinerende.

Fra skyskraberne til baggårdene og fra Bronx til Brooklyn viser Reuel Golden New York og det uforudsigelige og næsten uforståelige i en storbys organiske udvikling. Det er den perfekte kur mod New York-blues - eller inspiration til at tage dertil så hurtigt som muligt. Og endda

til en meget rimelig pris.

Udømmelig guldgrube

Man kan tro, at man kender New York. At man har været der og ved en del om byen. Sådan har mange det givetvis, herunder også jeg, der mener at vide lidt om byen efter at have boet der a to omgange, studeret der, gået alle fem bydele tynde som journalistelev og været der mindst et par dusin gange på kortere eller længere visitter.

Men så begynder man at læse i historieprofessor Kenneth T. Jackson's overvældende leksikon om byen, og det bliver klart, at man tager fejl: Man har knap nok dyppet næsen i det ocean af steder, begivenheder og historie, som byen rummer.

Tag Central Park. Hvem anede, at der boede irske grisefarmere og tyske gartnere i området, før parken blev grundlagt i 1857? At tre sorte kirker og en skole blev revet ned for at få plads til byens store grønne hjerte, og at der i 20'erne var et kasino i parken, netop der ved 66. gade, hvor min datter nu leger på en legeplads?

Og sådan er det hele vejen igennem, når man bladrer i Jacksons godt halvandet tusind store tætskrevne sider om New York. Som i alle gode leksikoner falder man igen og igen over noget interessant.

Damebladet *Cosmopolitan* viser sig eksempelvis at være blevet grundlagt i 1887 med fokus på både udenrigs- og indenrigspolitik og i 1902 at være fremsynet nok til at advokere for oprettelsen af en slags FN. Først da mediekoncernen Hearst i 1965 ansatte den frigjorte Helen Gurley Brown som redaktør, blev det til det nuværende kvindeblad med sextips og modefotos.

Who knew! Men det er netop den slags oplysninger, der er så herlige at finde i denne næsten udtømmelige guldgrube af unyttig, men fascinerende viden. For at parafasere USA's tidligere forsvarsminister Donald Rumsfeld finder man hele tiden ting, personer og oplysninger, man ikke vidste, at man ikke vidste noget om. Hvem vidste, at New York er USA's centrum for fægtning, så meget at de offentlige skoler indførte fægteundervisning i 1930'erne, eksempelvis.

Eller at den sti, som weckquasgeek-indianerne, der boede på Manhattan – Manhattant som de kaldte det – brugte, og som siden blev til Broadway, oprindeligt kun gik i det nuværende Soho.

Eller at det nu så eksklusive område i 1950'erne var i så elendig forfatning, at det blev kaldt 'Hell's Hundred Acres'.

At der er et område i Bronx, som hedder Gun Hill, og at træerne i byen er så elskede, at bystyret regelmæssigt udgiver en guide over 'Great Trees'.

At barer allerede fra starten var en så integreret og central del af byens liv, at Peter Stuyvesant i 1648 brokkede sig over det.

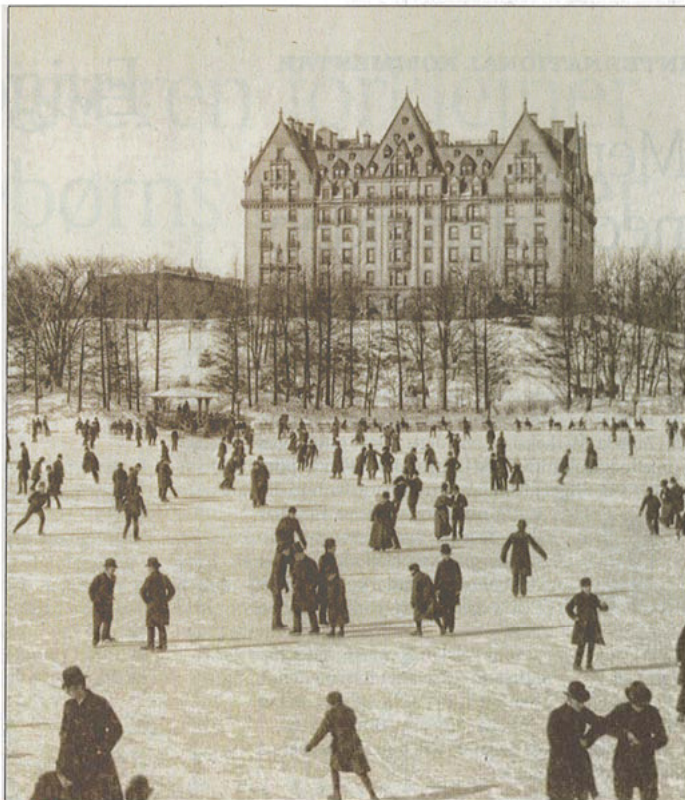
At kælenavnet Gotham første gang blev brugt i Washington Irvings satiriske stykke 'Salmagundi' i 1807 og henviser til en legende om en landsby i Nottinghamshire

re i England, hvor indbyggerne i 1500-tallet lod, som om de var sindssyge, for at undgå at betale skat til kong John – og at begrebet derfor kom til at betyde 'kloge fjolser'.

marcus.rubin@pol.dk

Reuel Golden: *New York: Portrait of a City*, Taschen, 559 sider, 65 dollar (500 kroner).

Kenneth T. Jackson (red.): *The Encyclopedia of New York City*, Second Edition, Yale, 1.561 sider, 65 dollar.

1890. Skøjteløb i Central Park foran Dakota-bygningen. Foto: John S. Johnston

1939. Bygningsarbejdere spiller kort i frokostpausen. Disse 'sandhogs' byggede metroen, kloaksystemet, vandforsyningen og andre underjordiske værker. Foto: Carl Mydans